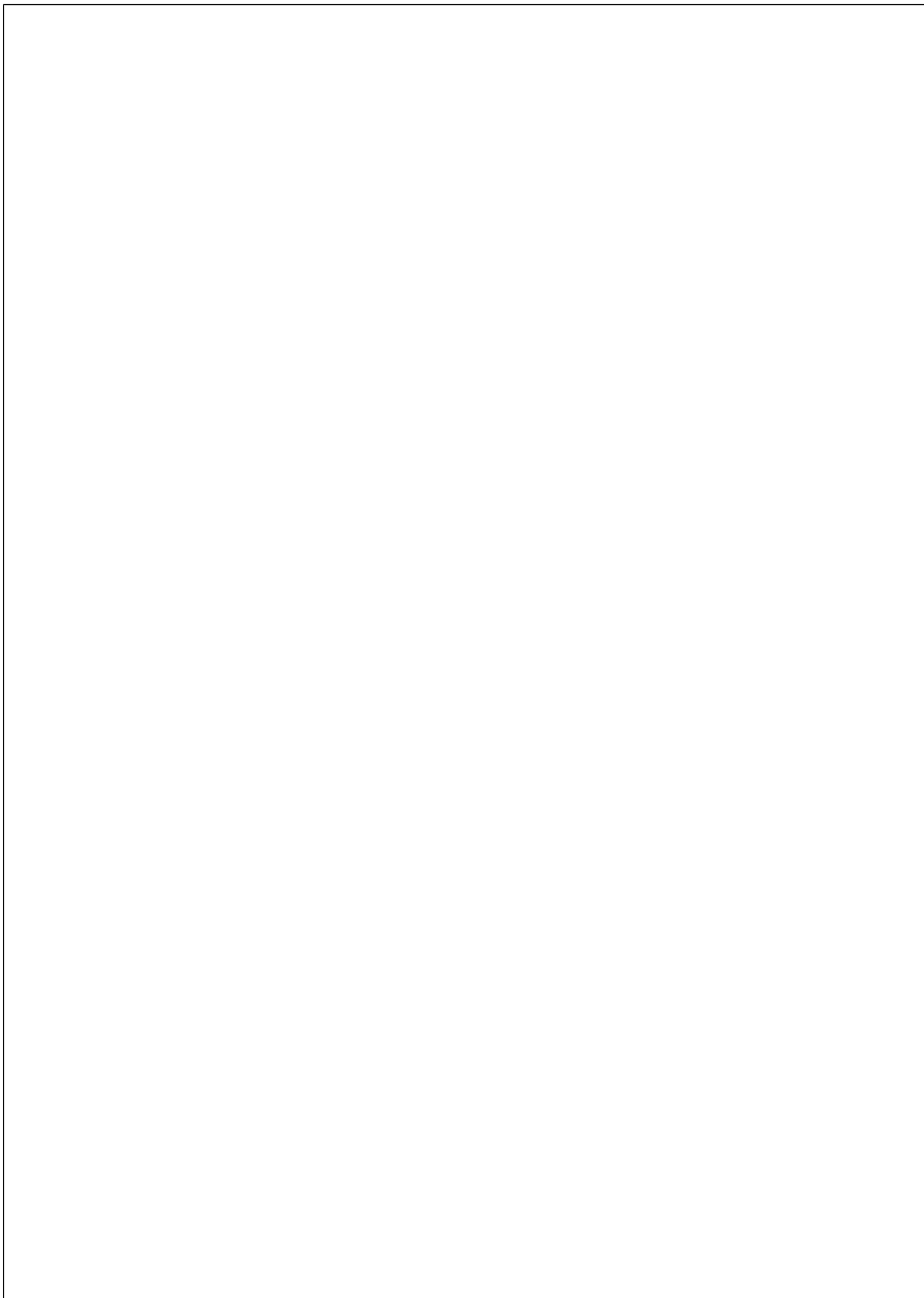

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/204984,Wystawa-Sad-Wojenny-Rzeszy-w-latach-19361945-Narodowosocjalistyczne-sadownictwo-.html>
27.02.2026, 07:29

[Następny](#)

[Powrót](#)

Wystawa „Sąd Wojenny Rzeszy w latach 1936-1945. Narodowosocjalistyczne sądownictwo wojskowe i walka z ruchem oporu w Europie”

Otwarcie wystawy odbyło się 29 sierpnia 2024 roku w Muzeum Miasta Halle nad Soławą. W wernisażu wziął udział dr hab. Grzegorz Berendt, doradca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej.

29.08.2024

Międzynarodowa wystawa objazdowa Fundacji Pamięci Saksonii-Anhalt i Miejsca Pamięci ROTER OCHSE w Halle nad Soławą przygotowana dzięki wsparciu niemieckiego rządu federalnego i rządu krajowego Saksonii-Anhalt oraz partnerów zagranicznych, jest prezentowana w Halle po raz pierwszy.

Od 2019 roku Miejsce Pamięci ROTER OCHSE w Halle nad Soławą wraz z partnerami z Belgii, Francji, Norwegii, Polski i Czech oraz instytucjami w Niemczech, tworzy objazdową wystawę poświęconą Sądowi Wojennemu Rzeszy.

Wernisaż rozpoczął się od kuratorskiego oprowadzenia gości, wśród których obecni byli: Komisarz Rządu Federalnego ds. Kultury i Mediów Claudia Roth, premier Rządu Saksonii-Anhalt dr. Reiner Haseloff, doradca prezesa IPN dr. hab. Grzegorz Berendt, dyrektor Fundacji Miejsc Pamięci prof. dr. hab. Detlef Garbe, burmistrz Halle Egbert Geier, dyrektor Miejsca Pamięci Roter Ochse Michael Viebig, dyrektor Muzeum Miasta Halle nad Soławą Jane Unger oraz ambasador Królestwa Belgii.

Wystawę przedstawił Lars Skowronski, kurator wystawy. Po obejrzeniu ekspozycji uczestnicy udali się do siedziby Fundacji Frankego, gdzie odbyła się główna uroczystość związana z jej otwarciem.

W imieniu dr. Karola Nawrockiego, prezesa IPN, głos zabrał jego doradca, dr hab. Grzegorz Berendt. Wyraził wdzięczność za zaproszenie do tak ważnego projektu oraz przedstawił znaczenie Instytutu Pamięci Narodowej, jako jednej z najważniejszych instytucji w Polsce, która zajmuje się polityką pamięci, nie tylko okresem niemieckiej nazistowskiej okupacji, ale też totalitarną dyktaturą komunistyczną.

- Bardzo ważną część naszej aktywności edukacyjnej i naukowej zajmują lata 1939-1945, bowiem w tym czasie życie straciło ponad 17% polskich obywateli. (...) Wśród tych 6 milionów polskich obywateli połowa straciła życie dlatego, że urodzili się jako Żydzi. (...) Ponad 2,5 miliona pozostałych ofiar straciło życie dlatego, że byli Polakami (...) a 90% to byli cywile. (...)

Takiego doświadczenia polskie społeczeństwo wcześniej nie miało, więc jest to powód, dlaczego tak ważną część aktywności IPN zajmuje badanie dziejów niemieckiej i sowieckiej okupacji.

Doradca prezesa IPN zaznaczył, że wystawa jest bardzo ważnym projektem, wspieranym niemal od samego początku. Instytut Pamięci Narodowej jest partnerem wystawy, natomiast

konsultantem merytorycznym – dr Paweł Kosiński z Biura Badań Historycznych IPN.

Wernisażowi towarzyszyła dyskusja z udziałem krewnych osób skazanych przez Sąd Wojenny Rzeszy, pochodzących z Norwegii i Polski. Lars Skowronski do rozmowy zaprosił m.in. Aleksandrę Tabulewską, wnuczkę Marii Kasprzyk, łączniczki AK. Aleksandra Tabulewska podkreśliła, że czas wojny zdefiniował los jej babci na zawsze, potrafiła pokazać, że dla wyższych ideałów, dla wyższej sprawy jest w stanie poświęcić swoje życie i młodość.

Uroczystość zakończyła się zwiedzaniem wystawy przez potomków ofiar Sądu Wojennego Rzeszy oraz pozostałych gości.

Jako kolejne stacje wystawy zaplanowano m.in. Warszawę, Berlin i Paryż. Następnie ekspozycja będzie pokazywana w innych miastach, a także w miejscach pamięci i ośrodkach edukacyjnych w Niemczech i w krajach partnerskich. Prezentacja powiązana jest z dostosowanym do poszczególnych krajów programem edukacyjnym, który autorzy wystawy przygotowują i zaprezentują wraz z miejscowymi partnerami.

* * *

Miejsce Pamięci jest częścią Fundacji Pamięci Saksonii-Anhalt. Mieści się w zabytkowym budynku, w którym w ostatnich latach II wojny światowej Sąd Wojenny Rzeszy wykonywał liczne wyroki śmierci. Sąd ten, założony w 1936 r., odpowiadał nie tylko za prowadzenie postępowań karnych przeciwko członkom niemieckiego Wehrmachtu. W ramach podziału kompetencji i w koordynacji z Trybunałem Ludowym Rzeszy najwyższy sąd Wehrmachtu jako wojskowy odpowiednik Trybunału Ludowego prowadził również postępowania przeciwko kilku tysiącom członków ruchu oporu z krajów europejskich, najejchanych i okupowanych przez Niemcy podczas drugiej wojny światowej i był tym samym istotnym instrumentem egzekwowania prawa okupacyjnego i polityki represyjnej.

Sąd Wojenny Rzeszy obradował do 1943 r. przede wszystkim w Berlinie-Charlottenburgu, a następnie do końca wojny w Torgau (Saksonia), ale także w innych miastach niemieckich, oraz w okupowanej Polsce, Francji i Norwegii. Szczególnie dobrze znane są postępowania prowadzone przeciwko osobom związanym z siecią ruchu oporu zwaną „Czerwoną Orkiestrą”. Ponadto sąd ten był właściwy dla szeregu konkretnych przestępstw przeciwko członkom niemieckiego Wehrmachtu, a także w postępowaniach przeciwko osobom odmawiającym służby wojskowej ze względu na przekonania, oraz przeciwko generałom i licznym kobietom.

W aktach sądu znajduje się ponad 1200 wyroków śmierci, więzienia, zesłania do jednostek karnych Wehrmachtu i obozów koncentracyjnych. Niemniej jednak do dziś Sąd Wojenny Rzeszy nie istnieje w powszechnej świadomości jako niezwykle ważny element narodowosocjalistycznego systemu represji. Wystawa jest kamieniem milowym na drodze do wypełnienia tej luki w upamiętnieniu ofiar hitlerowskiego sądownictwa w Niemczech i w krajach okupowanych. Znaczenie wystawy polega także na ogromnym podniesieniu poziomu wiedzy na temat różnych form, stopnia zorganizowania i kształtu struktur ruchów oporu w krajach okupowanych. Przy tym również z pożytkiem dla historiografii krajów partnerskich poszerza ona poziom wiedzy szczegółowej o działaniach ruchów oporu oraz o kręgach w nie zaangażowanych.

Wystawa nie tylko dokumentuje orzecznictwo sądu, przedstawia jego kluczowych pracowników i ukazuje podstawy tego orzecznictwa. Dalsze treści obejmują wnioski dla orzecznictwa w Niemczech, a także sposoby postępowania z ofiarami wojskowego wymiaru sprawiedliwości w

Niemczech i w sąsiednich krajach europejskich. Głównym obiektem zainteresowania są jednak koleje życia osób dotkniętych przez to orzecznictwo. Ich biografie ukazywane są między innymi poprzez przedmioty, które kiedyś do nich należały. Losy te, uzupełnione wywiadami z bliskimi ofiar, zdjęciami i ważnymi dokumentami, ukazują skutki, jakie dla jednostek i społeczeństw może przynieść polityka przemocy, odrzucenie zasad praworządności i prymatu godności ludzkiej.

Dzięki temu tematyka wystawy jest również bardzo aktualna i zawiera liczne odniesienia do bieżących wydarzeń.

**CZESŁAW
LASIK**
1911-1943

**ZBIGNIEW
MILEWSKI**
1914-1943

Czesław Lasik leitete eine Abteilung im Nachrichtendienst „Stragan“ des „Związek Walki Zbrojnej“ (Verband für den bewaffneten Kampf), eines Vorläufers der „Armia Krajowa“. Die Gestapo verhaftete ihn 1942 in Danzig und misshandelte ihn, um Informationen zu erpressen. Im Prozess vor dem Reichskriegsgericht in Berlin gegen 15 „Stragan“-Mitglieder war Lasik der Hauptbeschuldigte. Am 8. Januar 1943 verhängte das Gericht gegen Lasik wegen Spionage und Vorbereitung zum Hochverrat die Todesstrafe. Diese wurde ein Jahr später im Zuchthaus Halle vollstreckt.

Das Todesurteil gegen den Mitangeklagten Zbigniew Milewski, der in Płock (Plothen) Informationen für die Organisation gesammelt hatte, gründete sich auf den Vorwurf der „Feindbegünstigung in Tateinheit mit Vorbereitung zum Hochverrat und Beihilfe zur Spionage“. Milewski wurde im April 1943 im Zuchthaus Brandenburg-Görden exekutiert.

© Sylwester Kampczyk, Płock; Alicja Milewska-Guzowska, Płock

Otwarcie wystawy „Sąd Wojenny Rzeszy w latach 1936-1945. Narodowosocjalistyczne sądownictwo wojskowe i walka z

Otwarcie wystawy „Sąd Wojenny Rzeszy w latach 1936–1945. Narodowosocjalistyczne sądownictwo wojskowe i walka z ruchem oporu w Europie” - Halle, 29 sierpnia 2024. Fot. Sebastian Kaniewski (IPN)

Im besetzten Polen etablierte sich ein aus verschiedenen Gruppen bestehender nationaler Widerstand. Die „Armia Krajowa“ (Heimatarmee), Teil der polnischen Streitkräfte, zählte rund 300.000 Personen. Ihre Aktionen gipfelten 1944 in Kämpfen hinter der Front sowie im Warschauer Aufstand. Jüdische Untergrundorganisationen versuchten vergeblich, sich gegen Deportationen in die Vernichtungslager aufzulehnen. Im März 1945 ließ Josef Stalin (1878–1953) fast die gesamte Führung des polnischen Untergrundstaates nach Moskau bringen und in einem Schauprozess aburteilen.

A national resistance movement made up of different groups was established in occupied Poland. As part of the Polish armed forces, the *Armia Krajowa* ("Home Army") had some 300,000 members. Its actions culminated in behind-the-front fighting in 1944 and the Warsaw Uprising. Jewish underground organisations attempted in vain to rebel against deportations to extermination camps. In March 1945, Josef Stalin (1878–1953) had almost the entire leadership of the Polish underground state brought to Moscow and sentenced in a show trial.

Lafette mit dem Sarg
des SS-Brigadeführers
Franz Kutschera (1904-1944)
in Warschau, 4. Februar 1944

Bei einem Attentat am 1. Februar 1944 kam der als „Henker von Warschau“ berüchtigte General der Polizei ums Leben. Den tödlichen Anschlag halfte eine Spezialeinheit der dem Hauptquartier der Heimatarmee unterstehenden Direktion für Diversion (Kadyw) ausführen. Um vergast zu üben, erschossen SS und Polizei hunderte Polen.

Carriage bearing the coffin of SS Brigadeführer Franz Kutschera (1904-1944) in Warsaw, 4 February 1944

Notorious as the "executioner of Warsaw", the Police General was assassinated on 1 February 1944. The assault was carried out by a special unit of the Home Army's Sabotage Branch (Kedyw). The SS and police shot hundreds of Poles in retaliation.

Für die Heimatarmee tätige
Kurrierinnen in Warschau, 1943

In den im besetzten Polen tätigen Untergrundgruppen spielten Frauen eine wichtige Rolle. Sie beteiligten sich am bewaffneten Kampf, beschafften militärisch relevante Informationen und leisteten vielfach Kurierdienste. Dabei bestand stets die Gefahr entdeckt, verhaftet und wegen Spionage sowie „Fremdbegünstigung“ abgeurteilt zu werden.

Couriers working for the
"Home Army" in Warsaw, 1943

Women had an important role to play in the underground groups that were active in occupied Poland. They took part in the armed struggle, obtained information of military relevance and frequently provided courier services. These women constantly ran the risk of being discovered and arrested, and then being sentenced for espionage and "aiding the enemy".

Wiktoria Ulma (1912-1944) mit ihren Kindern, Herbst 1943

Tausende Polen halfen von Ermordung bedrohten Juden, obwohl im Generalgouvernement seit Oktober 1941 jegliche Hilfeleistung mit dem Tode bestraft wurde. So erschossen deutsche Polizisten am 24. März 1944 in Dorf Markowa die Eheleute Józef (1900-1944) und Wiktoria Ulma sowie ihre sechs Kinder, da sie Juden versteckt hatten.

Gefangennahme jüdischer
Kämpfer im Warschauer Ghetto,
April/Mai 1943

Der Aufstand sollte die Deportation der letzten Ghettobewohner in das Vernichtungslager Treblinka verhindern. Fast einen Monat lang kämpften hunderte Angehörige des jüdischen Untergrund vergeblich gegen die Deutschen. 1.000 Menschen starben, die Überlebenden wurden in Lager deportiert und mehrheitlich ermordet.

Capture of Jewish fighters in the Warsaw Ghetto, April/May 1943

ruchem oporu w Europie” - Halle, 29 sierpnia 2024. Fot. Sebastian Kaniewski (IPN)

Otwarcie wystawy „Sąd Wojenny Rzeszy w latach 1936–1945. Narodowosocjalistyczne sądownictwo wojskowe i walka z ruchem oporu w Europie”. Na zdj. dr Paweł Kosiński, konsultant merytoryczny wystawy – Halle, 29 sierpnia 2024. Fot. Sebastian Kaniewski (IPN)

Otwarcie wystawy „Sąd Wojenny Rzeszy w latach 1936-1945. Narodowosocjalistyczne sądownictwo wojskowe i walka z

ruchem oporu w Europie” - Halle, 29 sierpnia 2024. Fot. Sebastian Kaniewski (IPN)

Otwarcie wystawy „Sąd Wojenny Rzeszy w latach 1936-1945. Narodowosocjalistyczne sądownictwo wojskowe i walka z ruchem oporu w Europie” - Halle, 29 sierpnia 2024. Fot. Sebastian Kaniewski (IPN)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Wystawa

Powiązane wiadomości

Prezentacja wystawy „Sąd Wojenny Rzeszy w latach 1936-1945. Narodowosocjalistyczne sądownictwo wojskowe i walka z ruchem oporu w Europie” - Warszawa, 9 kwietnia 2025